

Důvody:

Usnesení v odpor vzaté vyhovuje zcela stavu věci a zákonu a jest tak zevrubně a přiléhavě odůvodněno, že na vyvrácení vývodů dovolací stížnosti stačí těchto několik poznámek: Pravda ovšem, že i vyživovací nárok rozloučené manželky jest reflexem bývalého svazku manželského. Tím však není pro stanovisko žalobkyně ještě nic získáno. Nepodrobujet zákon sudišti ve věcech manželských veškeré nároky, vyvírající z manželského poměru, nýbrž pouze ty z nich, jež nejsou ryze majetkoprávními nároky (§ 76 j. n.). Nespočívá proto těžisko tohoto vyhranění místní (a dle obdobného ustanovení § 50 II. čís. 3 j. n. i věcné) příslušnosti v povaze právního důvodu, nýbrž v předmětu žalobního nároku. Nezáleží o sobě na tom, že nárok odvozuje se z poměru manželského, nýbrž zároveň i na tom, čeho konkrétní prosba žalobní se dovolává. Stanovisko, vedle něhož v otázce příslušnosti nerozhoduje o sobě povaha právního poměru, nýbrž obsah konkrétní prosby žalobní, zaujal zákon nejen v ustanoveních §§ 50 odstavec druhý čís. 3 a 76 j. n., nýbrž i v ustanovení § 49 odstavec druhý čís. 5 j. n. Dle tohoto zákonného ustanovení nepatří k výlučné příslušnosti okresních soudů právní rozepře, při nichž jest sice právním poměrem poměr nájemní, ale přednětem: prosby žalobní jest buďsi existence smlouvy nebo zaplacení činže. A jen s tohoto hlediska lze vysvětliti ustanovení § 236 odstavec druhý c. ř. s., vylučující mezitímní určovací návrh, jenž týká se sice právního poměru prejudiciálního pro rozhodnutí o prosbě žalobní, ale o němž rozhodovati nepatří k věcné příslušnosti procesního soudu, jemuž předložena konkrétní prosba žalobní. Jest tudíž zcela dobře možno, že jinému soudu přikázáno jest rozhodovati o právním poměru jako takovém a jinému opět o konkrétním žalobním nároku, jenž z onoho právního poměru se odvozuje. Pravda ovšem, že mezi manžely vzniknouti může celá řada ryze majetkoprávních nároků (na př. ze smluv trhových, směnečných, o náhradu škody a p.). Než pro tyto nároky jest zcela lhostejno, že účastníci jsou manžely, tyto nároky bývají snad podníceny svazkem manželským, ale nevyvírají z tohoto právního poměru a nepřicházejí již proto s hlediska § 76 j. n. v úvahu. Marně snaží se dovolací stěžovatelka popříti povahu uplatňovaného nároku jakožto nároku ryze majetkoprávního poukazem k tomu, že přímým předmětem nároku jest výživa, kdežto požadovaný peníz jest jen náhražkou tohoto předmětu. Nehledíc k tomu, že žalobkyně sama, vyjádřujíc hodnotu výživného v penězích, dává tím na srozuměnou, že výživné hodnotu peněžitou má a tudíž nárok na výživné nárokem majetkoprávním jest, zapomíná žalobkyně, že po zákonném zrušení manželského společenství poskytování naturální výživy, podmíněné společnou domácností, přeměňuje se, nehledíc k jinaké snad úmluvě, dle přirozené povahy věci v poskytování výživného v penězích. Že konečně nemohou pro povahu žalobního nároku padati na váhu okolnosti, podmiňující jeho rozsah (majetkové, pokud se týče výdělečné poměry manžela, potřeby manželky atd.), jest samozřejmo a netřeba dále odůvodňovati.

Čís. 811.

Na tekoucí spodní vodu nelze použití předpisů vodního zákona, nýbrž zákoníka občanského. Dokud voda taková není zachycena, nemůže býti předmětem soukromých práv.

Podzemní prameny nejsou totožny s potokem, do něhož se vlévají, a nelze práva nabytá k potoku rozšiřovati i na ně.

(Rozh. ze dne 14. prosince 1920, Rv I 626/20.)

Žalující majitelé mlýnů domáhali se náhrady škody na obci, jež, zřídívši vodovod, odňala vodu potoku, jímž dosavade mlýny byly poháněny. Procesní soud první stolice žalobu zamítl. Odvolací soud rozsudek potvrdil mimo jiné z těchto důvodů: Především nutno rozhodnouti o právní vlastnosti pramenů žalovanou obcí zřízením vodovodu zachycených. V tom směru zjistil první soud zcela bezvadně na základě provedeného důkazu znaleckého, zejména znalci z oboru geologie a chemie, že voda ze tří pramenů, nalézajících se na pozemcích kláštera je skoro téže chemické jakosti, což vede k tomu výsledku, že původ všech těchto vod je týž, poněvadž všechny pocházejí ze společného horizontu spodních vod, jichž hladina přišla v dotyk se vzduchem, t. j. sraženinami jeho (deštěm, sněhem), a že ani kapka těchto pramenů nepochází z proudění vody arteské, že však všechny prameny musely by přijíti k dobru potoku, kdyby část jich uzavřenými vrtacími vedeními nebyla odváděna, kteréžto odvádění vody musí míti vliv na potok. Proto právem uvádí první soud, že jde v tomto případě o podzemní vodu tekoucí, pod kterou odlišně od vody povrchové rozuměti sluší každou vodu, jež povrchem zemským pronikajíc do země se vsává a pak pod povrchem zemským dále odtéká (spodní voda v užším smyslu), anebo ve vrstvách, vodu zadržujících, se staví, při čemž nepřichází více v úvahu, zda tato voda pozemními vrstvami pomalu prostupuje, či ve větším množství rozsedlinovitou půdou proniká. Pokud jde o právní povahu spodní vody, nevztahuje se na vodu takovou ani § 4 lit. a), ani jiný předpis vodního zákona; právní poměry v příčině spodní vody posuzovati dlužno výhradně dle norem práva občanského. Stanovisko toto zaujímal ostatně v praxi až dosud i býv. rak. správní dvůr. Tak nález z 1. prosince 1903, čís. 12.414 Budw. čís. 2169 A, ze 4. května 1905, čís. 3771, Budw. čís. 3439 A, ze 16. listopadu 1907, čís. 10.249 Budw. čís. 5499 A a j. v. Vodní zákon, definuje pojem vod, rozeznává dvě jich kategorie, a to vody veřejné a vody soukromé. Dle zákonných známek, pro tyto kategorie stanovených, nelze vodu spodní ani k jedné ani k druhé z nich počítati. Co se týče vod veřejných, počítá k nim zákon jen řeky a veletoky, užívané k plavbě loďmi a vory, pak potoky a jezera a jiné tekoucí a stojaté vody, pokud tyto posléz uvedené na základě zvláštního zákonného titulu někomu jinému nepatří. Jest jasno, že spodní voda, která není ani veletokem, ani řekou, ani potokem, ani jezerem, by mohla spadat jen pod jiné tekoucí nebo stojaté vody, o nichž § 3 vod. zák. se zmiňuje. Že však tento, arcif všeobecný výraz na vody spodní nelze vztahovati, spíše, že tento jen vody povrchové, místně břehy ohraničené na mysli má, vyplývá z těchto úvah: Nehledě k tomu, zda voda ve vrstvách zemských pod povrchem uzavřená a v nich se pohybující vůbec za vodu tekoucí může býti pokládána, jest především jisto, že tato neviditelná voda již svou povahou, která právní panství nad ní činí nemožným, se naprosto různí od oněch vod, které zákon za veřejný statek vyhlašuje, a jich veřejné užívání připouští (§ 15). Kdyby byl zákon měl v úmyslu zařaditi spodní vody jako součást vrstev zemských, pod po-

vrchem půdy se nalézající, mezi vody veřejné, byl by to dozajista výslovně učinil, jako to stanovil co do vod spadajících pod solný monopol, nebo náležejících k hornímu regálu, to tím spíše, ježto dispozice s vodou soukromou bez dispozice se soukromým vlastnictvím k povrchu vůbec není možnou. Nelze tudíž vody spodní přičítati k vodám veřejným. Ale voda spodní nemůže také ani jako voda soukromá ve smyslu vodního zákona býti pojímána. Dle zákonné kvalifikace soukromých vod mohly by při posuzování vody spodní jako vody soukromé z vod v § 4 vod. zák. uvedených přijíti v úvahu toliko vody v § 4 lit. a) a lit. c) naznačené. Že však voda spodní od vod soukromých v § 4 lit. a) se liší, plyne z doslovu tohoto ustanovení, které čítá k těmto vodám jen vody podzemní, v pozemku obsažené a z něho se prýstící. Kvalifikace § 4 lit. c) hodí se však jen na ony vody, které v nádržích v nejširším slova smyslu jsou zachyceny, tedy uzavřením od jednotlivců přivlastněny. Že voda spodní nemůže býti počítána k vodám soukromým v § 5 uvedeným t. j. k soukromým potokům a jinakým tekoucím vodám soukromým, jest patrné z přirozeného významu těchto slov i z úvah shora ohledně veřejných potoků i vod uvedených, k čemuž ještě přistupuje, že citovaný § 5 soukromé potoky a jinaké soukromé vody za příslušenství oněch pozemků označuje, přes které, nebo mezi kterými tekou, a tudíž naprosto nemůže na mysl míti vody, které pod pozemkem stojí, nebo se pohybují. Dlužno tedy na otázku, co voda spodní je, odpověděti nejprve zcela všeobecně, že je to věc ve smyslu § 285 obč. zák. Co do právní kvalifikace této věci nutno nazírati na vodu spodní nikoli v její celistvosti a souvislosti jako na nějakou fyzickou nebo právní jednotku, nýbrž přihlížeti ke každé jednotlivé částici její. Poněvadž však, nepřihlíží-li se k vodám spodním, v podzemních nádržích zachyceným, každá jednotlivá součástka i každá její kapka dle různých zákonů fyzických (tíže, tlaku, prolínavosti a p.) neustále svou polohu i své stanoviště mění a tudíž fyzické moci osoby, na určitý místní okruh se obmezující, uniká, nemůže býti tato voda spodní, dokud nějakým opatřením není na pevné místo upoutána, předmětem věcných práv a tudíž ani předmětem práva vlastnického. Z tohoto důvodu nelze tekoucí vody spodní, třeba se v pozemku zdržovaly, pojímati za příslušenství pozemku ve smyslu § 294 obč. zák. (přírůstek, pokud se týče příslušenství v užším slova smyslu), tím méně však za součást půdy, nýbrž musí spíše tak jako orel, ve vzduchu letící, nebo jako ryba v moři za věci nikomu nepatřící býti pokládány. Kdo tedy má pod svým pozemkem pramen, nemůže říci, že jest jeho, neboť voda pod pozemkem ubíhá podle vrstev zemních právě tak, jako podle sklonu území. Jemu však náleží jiná výhoda, totiž ta, že na svém pozemku smí kopati a vody dobývati, pokud se mu chce a potřeba jeho káže. V literatuře vyhlásil sice Randa vodu spodní za věc všem patřící, ale rozdíl v názoru shora vysloveném a tímto názorem jest zcela nepatrný, ne-li pouze zdánlivý, poněvadž ani on nechce slovy *res omnium communis* vodu spodní prohlásiti za veřejný statek, nýbrž také jen naznačiti, že voda tato vzhledem k nemožnosti fyzického opanování nesnese vlastnictví v technickém slova smyslu. Z toho však plyne, že voda spodní, když ji nelze pokládati ani za vodu veřejnou ani za vodu soukromou, není předmětem vodního zákona a nemůže podle tohoto zákona posuzována býti, a že nepřísluší žalobcům, jako majitelům mlýna, i když jim přináležejí práva k používání vody v potoce a ku pro-

vozování jich podniků, žádné subjektivní právo na vodu spodní bezprostředně nebo prostředně do řečeného potoka přicházející. Uváží-li se pak, že žalovaná obec práva ku odběru vody a zřízení vodovodního zařízení pro sebe od vlastníka pozemku (kláštera) nabyla a tím v práva tohoto vstoupila, nemohou žalobcové domáhati se na ní náhrady za to, že zachycením pramenů (spodní vody) pro její vodovod vody v potoce ubylo, a to tím méně, když sami doznávají, že marně vznesli námitky proti vodoprávnímu povolení obci ku odebírání vody. Žalobcové tvrdí dále, že nabyli pro své mlýny od staletí zvláštních právních titulů k pramenům v pozemcích kláštera se nalézajícím tím, že tomuto poskytována byla majiteli mlýnů protiplnění, jednak peněžité, jednak v naturalích (mlýnská činže), a že pak konečně byla tato břemena vykoupena. Ale i když se připouští správnost tohoto tvrzení, není tím ještě dokázáno, že nabyli soukromoprávního práva k pramenům pozemku č. kat. 2614, jenž náleží klášteru. Žalobci tvrzená mlýnská činže, placená klášteru, nemůže dle své právní povahy býti ničím jiným, nežli úplatou za používání vody z potoka, nikdy však penízem, placeným za práva k pramenům, potok živícím. Také vodní kniha okresního hejtmanství, na niž se žalobcové ve příčině nabytých oprávnění odvolávají, ničeho nedokazuje. Zápisy, tam přicházející, jednají, jak správně uvedl již prvý soud, o užívacím právu l. vodě potoka samého, jak to vidno ze slov »voda provozovací, svodnice, jez, mlýnská strouha, voda, jež se místnímu potoku odnímá«, — kdežto o právu k pramenům, o něž v celém sporu vlastně jde, není tam žádné zmínky. Tato práva poživací nemohou pokládána býti, jak žalobcové mylně za to mají, za služebnosti legální nebo pozemkové, za tyto už proto ne, poněvadž právem služebnosti zavazuje se vlastník ku prospěchu jiného ohledně své věci něco trpěti nebo něco opomencuti. Předpokládá se tedy, aby tu byl vlastník věci, čemuž v daném případě není, ježto potok, k němuž užívací práva žalobcům přísluší, je statkem veřejným. Pokud by šlo o služebnost nabytou snad oproti vlastníku pozemku č. kat. 2614, jehož prameny potok vyžívovaly, že tedy musí se každého nakládání s nimi v jich neprospěch zdržeti, mohlo by takové právo věčné, ač-li by je žalobci vůbec nabýti mohli a nabyli — což nahoře již vyvráceno — uplatňováno býti jen oproti vlastníku pozemku, nikoliv však proti žalované obci, jež práva na zachycení pramenů pro svůj vodovod od něho právně nabyla. Zřízením mlýnů na potoce pokud se týče jich nabytím od kláštera, v němž žalobcové taktéž nabytí zvláštního práva k řečeným pramenům spatřovati chtějí, nabyli sice předchůdcové jejich a oni po nich nesporně práva na používání vody z potoka, ale nenabyli zase nikterak práva na jeho prameny, ježto není dle stavu dosavadního zákonodárství práva ke spodní vodě jako takové dříve, nežli voda ta na povrchu zemském se objeví a předmět zákona vodního tvoří. Z důvodu toho nelze také mluvit o nějaké služebnosti legální, ale také ne o nějakém vydržecím právu na prameny, neboť, co není předmětem práva a nemůže býti nabyto, nemůže býti předmětem vydržení (§ 1455 obč. zák.), a, pokud jde o užívací právo k vodě potoka, nelze o vydržení mluvit, poněvadž vydržení práv k veřejné vodě je vyloučeno. Ostatně žalobcové nemohou se ani odvolávat na nějaké vydržení práv k vodě, když tvrdí, že těchto nabyto bylo výkupem v roce 1849. Že žalovaná obec hned již v roce 1881, kdy prvně zřídila pro sebe vodovod na pozemku č. kat. 758, vodu z pramene tohoto pozemku zachy-

tila a za to žalobcům náhradu škody ať již dobrovolně, ať z jiné pohnutky, různými obnosy zaplatila, ježto úbytek vody v potoce byl — jak žalobci sami uvádějí — následkem zřízení vodovodu tehdy sotva znatelným, nemůže pro otázku povinnosti její ku náhradě škody ve sporu tomto vzhledem ke všemu tomu, co shora již uvedeno, býti směřodátným.

Nejvyšší soud nevyhověl dovolání.

D ů v o d y:

Ze skutkových zjištění prvního soudu, převzatých soudem odvolacím, vysvítá, že prameny, nalézající se na pozemcích kláštera v B., záleží z vod spodních; jest to podzemní voda tekoucí, nikoli voda vrchní. Nelze jí pokládati ani za vodu veřejnou, ani za vodu soukromou ve smyslu vodního zákona. Zvláště nelze na ni vztahovati ani předpisu § 3 nebo § 5, ani ustanovení § 4 a) vodního zákona. Žalobní nárok nelze tudíž posuzovati podle zákona vodního, nýbrž podle předpisův ob. zákona občanského. Dokud spodní voda není okupována, totiž zachycena a na určité stálé místo upoutána, nýbrž nachází se v neustálém pohybu tekouc z místa na místo, nemůže býti předmětem věcných práv a tedy ani předmětem práva vlastnického; není v tomto stavu nikdy ani součástíkou půdy, ani příslušenstvím pozemku. Soud odvolací správně uvedl, že ten, pod jehož pozemkem nachází se pramen, obsahující tekoucí vodu, nemůže tvrditi, že tento pramen jest jeho vlastnictvím, ale že jest oprávněn, vody té se zmocniti a jí užívati. Dovolatelé neprávem prohlašují tento výrok soudu odvolacího nesrozumitelným. Z toho následuje, že žalobcům nepřísluší žádné právo na tekoucí vodu spodní, přicházející bezprostředně nebo prostředně do potoka a zvláště, že nenabyli práva takového vydržením. Vlastník pozemku, pod nímž spodní voda tekoucí se nachází, jest oprávněn, na pozemku svém kopati, vodu onu zachytiti, okupovati a jí užívati; toto právo může také postoupiti osobám jiným. Žalobcové tvrdí neprávem v dovolacím spise, že oni dotyčně jejich předchůdcové okupovali již dávno vodu pramenů, nacházejících se pod pozemkem č. kat. 2614. Poněvadž podle skutkových zjištění soudů žalovaná obec nabyla od vlastníka jmenovaného pozemku práva k odběru vody, pod pozemkem oním tekoucí, a poněvadž povoleno jí bylo zříditi tam vodovod, právem zachytila prameny čili spodní vodu pod uvedeným pozemkem a užila jí pro svůj vodovod. Jestliže tím ubylo vody v potoce a žalobcům vzešla z toho škoda, nemohou domáhati se její náhrady na žalované obci, neboť tato užila jen svého práva v zákonných mezích (§ 1305 obč. zák.), podmínkou povinnosti k náhradě škody však jest podle §§ 1294 a 1295 obč. zák. jednání, odporující zákonu. Soud odvolací v této příčině právem poukázal i na to, že žalobcové marně vznesli námitky proti rozhodnutí politického úřadu ze dne 18. listopadu 1901, jakož i, že žalovaná obec obdržela pro svůj druhý doplňovací vodovod úředně právo k odběru vody v množství 13 vteřinových litrů, že však nebylo možno získati v roce 1912 tohoto množství jinak než snížením vodní hladiny o 3 metry. Podzemní prameny nejsou totožny s potokem, do něhož se vlévají, pročez není přípustno, práva, jichž nabyli žalobcové k potoku, rozšiřovati na prameny, tekoucí pod pozemkem č. kat. 2614. Že by byli žalobcové nebo jejich předchůdcové nabyli nějakého soukromého práva, zvláště však nějaké pozemkové služebnosti

ku pramenům těmto, neplyne ani z vodní knihy, ani z předložených listin, ani z okolnosti, že žalobcové platili klášteru mlýnskou činži. Tím, že žalobcové, pokud se týče jejich předchůdcové zřídili na potoce mlýny nebo nabyli jich od kláštera a že dostalo se jim práva, užívati pro tyto mlýny vody potoka, nenabyli žádných práv k pramenům, napájejícím potok tento. Nemohou tedy s úspěchem mluvit o nabytí legální služebnosti v této příčině. Kdyby však žalobcové byli nabyli proti osobě vlastníka pozemku č. kat. 2614 práva, záležejícího v trpění s jeho strany, aby prameny, pod tímto pozemkem se nacházející, napájely potok, mohli by právo toto uplatňovati jen proti majiteli pozemku, nikoli proti žalované obci, jež nabyla od něho zákonným způsobem práva na užití pramenů pro svůj vodovod. Vzhledem na to, co bylo uvedeno, není důležité, zdali, jak žalobcové tvrdí, byly na pozemku č. kat. 2614 dříve četné, nyní zmizelé prameny, jež vtékaly do potoka, a že se tam nacházel zvláště potok pstružný, jehož řečiště tam dosud jest, ale bez vody, a zdali žalobcové nabyli nějakých práv k vodě tohoto potoka. Z okolnosti, že žalovaná obec v roce 1881 poskytla žalobcům, pokud se týče předchůdcům jejich náhradu za to, že zřídila pro sebe vodovod na pozemku č. kat. 758 a za tím účelem zachytila vodu z pramene tohoto pozemku, nelze usuzovati, že i nyní povinna jest žalobcům náhradou škody. Soud odvolací právem uvedl totéž ve svém rozsudku. Dodatkem, tam připojeným, že úbytek vody v potoce byl následkem zřízení vodovodu tenkrát sotva znatelný, chtěl soud odvolací patrně odůvodniti svůj výrok, že není jisto, zdali žalovaná obec poskytla tenkrát mlynářům náhradu dobrovolně či z jiné pohnutky. Z toho, co uvedeno bylo, plyne, že nelze užití předpisu § 89 vodn. zák. a že žalobcové také marně poukazují na §§ 102 a 94 tohoto zákona. Žalobcové mylně se domnívají, že nabyli přednostního práva ku pramenům. Protože žalovaná obec nepřekročila mezi zákonných, žalobcové nemohou svůj nárok proti ní opíratí ani o tvrzení, že jest obohacena, neboť toliko b e z d ů v o d n é obohacení mohlo by zde přijíti v úvahu. Není tedy důležité, zdali žalovaná obec používá vody z pramenů nejen pro svůj vodovod, nýbrž také k jiným účelům.

Čís. 812.

Změní-li se později podstatně rozhodující okolnosti, lze se domáhati změny rozsudečného výroku o výživném nebo o výši úrazového důchodu.

(Rozh. ze dne 14. prosince 1920, Rv I 635/20.)

Žalující havíř utrpěl r. 1911 v dole úraz, žaloval tehdy důlní společnost o placení doživotního důchodu, a byl mu rozsudkem ze dne 15. září 1915 přiřknut úrazový důchod měsíčních 58 K 11 h až do doby, kdy bude schopen výdělků. R. 1919 domáhal se pak novou žalobou zvýšení úrazového důchodu uváděje, že klesla cena peněz, stoupl podstatně pracovní výdělek a podražily životní potřeby. Procesní soud první stolice žalobu zamítl. O d v o l a c í s o u d rozsudek potvrdil. D ů v o d y: Dle § 1325 obč. zák. nahradí ten, kdo jinému ublížil na těle, jemu ušlý výdělek a také výdělek, který mu budoucně ujde, pozbude-li poškozený schopnosti výdělečné. Není tedy směrodatno pro vyměření této náhrady ustanovení § 6